

کتاب

قول علیکم السلام

محرر لری

فاتح درس عاملرندن واعدادی دارالفنون عثمانی و مکتب اعدادی
معلملرندن معلملرندن
عبدالله عاطف مسعود رمزی

مکاتب رشديه نك صوك سنه لریله مکاتب اعدادیه نك ایلك سنه لرنده
ودارالمعلمینلرده تدریس اولتمق اوزره ترتیب ایدلمشدر

هرحق محفوظلر

مهرسز نسخه لر ساخته اولوب متجاسری نظاماً مشولدر

مطبعة عامره — استانبول

۱۳۲۸

مکمل

قولی عبد عثمان

محرر لری

دارالفنون عثمانی و مکتب اعدادی
معلمین

فاغ درس عاملین و اعدادی
معلمین

مسعود رضی

عبدالله عاطف

مکاتب رشیدیہ نیک صوک سنہ لیلیہ مکاتب اعدادیہ نیک ایلک سنہ لرنده
و دارالمعلمین لرنده تدریس اولمق اوزره ترتیب ایدلمشدر.

مراحتی محفوظدر

ایزورگست ایچی و کانندی

مهرسز نسخه لر ساخته اولوب متجاسری نظاماً مسئولین

بسم الله الرحمن الرحیم

قائمین

محمود بیک مطبعی

۱۳۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قواعد عثمانیه

قواعد عثمانیه — عثمانی لسانک کله‌لرینه ، ترکیب‌لرینه و عبارت‌لرینه
عائد قاعده‌لردن عبارت‌لردن [۱] .

لسان ؛ بر قومک افاده مرام ایچون سویلدیکی سوز دیمکدرکه
کله‌لردن ، کله‌لرده هج‌لردن ، اونلرده حرف‌لردن تشکل ایدر .
کله ؛ سوزک معنی افاده ایدنک اوافق پارچه‌سیدر .
ترکیب ؛ ایکی ویا ده‌ا زیاده کله‌دن متشکل لفظدر .
عبارہ ؛ برطاقیم کله و ترکیب‌لری ویا بونلرک مجموعنی محتوی اولان
سوزدر .

حرف ؛ آغیزدن بر مخرج معینه استناد ایدهرک چیقان و هج‌لرایله
کله‌لری تشکیل ایدن سسلردر . حروف هجا نامی ویریلن بوسسلرک
[۱] بوقاعده‌لردن کله‌لره عائد اولانلری (صرف) ، ترکیب و عبارت‌لره
تعلق ایدنلری (نحو) نامیله آبری آبری تدوین ایله‌ینلر ، وارسه‌ده بز بو
مسئله‌ک سالک اولمایه‌رق بونلرک مجموعنی قواعد عثمانیه نامی آلتنده برلشدیرمک
ایسته‌یورز .

سؤاللر: قواعد عثمانیه نه‌دن باخندر ؟ — لسان نه‌دیمکدر ؛ نه‌دن ترکیب
و تشکل ایدر ؟ — کله ، ترکیب و عبارت نه‌در ؟ — حرف نه‌یه‌دیرلر ؟

اشکال مخصوصه سی بروجہ آتیدر : ا ب پ ت ث ج چ ح خ د
 ذ ر ز س ش ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ل م ن و ہ ی .
 بولردن : ث ، ح ، ض ، ظ ، ع حرفلری ، یالکیز لسان
 عربدن منتقل کلماتده بولنور : ثناء ، حلم ، اضطراب ، حفظ ،
 امتناع کی .

(ذ) حرفی ، عربی وفارسیدن مأخوذ کلملرده بولنور : حذف ،
 کذران کی . [ترجمه کلملرده بولنماز]
 (ژ) حرفی ، فارسی یاخود بر لسان اجنیدن . مأخوذ کلملره
 عائددر : مژده ، ژورنال کی .

حرکه - سکون

حرفلر ، حرکهلی یاخود حرکهسز اولور .
 حرکهلی حرف ؛ کندیسنده شو : (— ، — ، —) فتحه ،
 کسره ، ضمه اشارتلیله کوستریلین صوت کیفیتلرندن بریسی موجود
 اولان حرفدر ، بو دورلو حرفلره (متحرک) دینیر .
 حرکهسز حرف ؛ کندیسنده ، مذکور اشارتلی ایلله کوستریلین
 صوت کیفیتی موجود اولمایان حرفدر . بودورلو حرفلره (ساکن) وبونک
 علامتی اولان شو : (ْ) اشارتهده سکون دینیر .
 حروف هجا میانندن : (ا ، و ، ه ، ی) حرفلریده بعضیاً
 حرکه مقامنده قوللانیلیر : قاج ، چوجق ، نه ، بیلیر کی .

سؤال : صرف عربجه کلماته منحصر اولان حرفلر هانکیلریدر ؟ - ذ ، ژ
 حرفلری هانکی لساندن النان کلماتده بولنور ؟ - حرکه وسکون نهیه دیرلر ؟ -
 متحرک وساکن نه دیمکدر ؟ - حرکه مقامنده قوللانیلان حرفلر هانکیلریدر ؟

فتحہ ، ایکی درلودر : خفیفہ ، ثقیلہ .
 فتحہ خفیفہ : آل ، بدل کلمہ لرنده کی فتحہ لری کی .
 فتحہ ثقیلہ : باق ، آداق کلمہ لرنده کی فتحہ لری کی .
 ضمہ ده ، ایکی درلودر : خفیفہ ، ثقیلہ .
 ضمہ خفیفہ : دوز ، کوک کلمہ لرنده کی ضمہ لری کی در ؛ شو قدر
 وارکه بوایکی ضمہ آره سنده تلفظجه فرق بولندیغندن برنجی به (خفیفہ
 مقبوضه) ، ایکنجی به (خفیفہ مبسوطه) نامی ویریلیر .
 ضمہ ثقیلہ : صو ، صوک کلمہ لرنده کی ضمہ لری کی که بونلر كده برنجیسنه
 (ثقیلہ مقبوضه) ، ایکنجیسنه (ثقیلہ مبسوطه) دینیر .
 کسره ، اوچ درلودر : خفیفہ ، ثقیلہ ، منفتحه .
 کسره خفیفہ : بر ، کلیر کلمہ لرنده کی کسره لری کی .
 کسره ثقیلہ : قیر ، چیقیق کلمہ لرنده کی کسره لری کی .
 کسره منفتحه : ییمک ، دیمک کلمہ لرنده کی کسره لری کی در [۱] .
 لسانمزدہ فتحه ، کسره ، ضمہ اشارتلی اثنای تحریرده نادراً
 قوللانیلیر ، بونلر ك مقامنه قائم اولمہ سی لازم کلن (ا ، و ، ه ، ی)
 حرفلری ده بعضاً ترك اولنور : دوه (ده وه) ، یشا (یاشا) ، اولنور
 (اولونور) ، بز (ییز) کی . [۲]

[۱] بوکسره لر ، فتحه به مائل بر صورتده اوقوندینی ایچون « فتحه منفتحه »
 تسمیه اولمشدر .
 [۲] مع هذا صرف ترکیه کلمه لرده دها زیاده استعمال اولمہ سنی ومهما
 امکان حذفی جهت کیده مسنی شایان توصیه کوریرز .

سؤاللر : حرکاتک انواع واقسامنی بیان وایضاح ایدیکنز ؟ - کسره منفتحه
 ناصل اوقونور ؟ - حرکه رسمیه دینلن اشارات مخصوصه ایله حرکه حرفیه
 تسمیه ایدیلن حروف املا دن هانکیسنی اك زیاده استعمال ایدیوروز ؟ - حروف
 املا نك حذفنه مثال سوبله یکنز .

بوحرفلردن ، فتحه ثقیله مقامنده قوللانماسی لازم کلن (الف)
حرفنه بدل بعضاً ، فتحه خفیفه مقامنده استعمال اولنان (۵) یازیلیر:
اوطه (اوطا) اولهسی (اولماسی) کی .

بعضاده ضمه دن صوکره (واو) یازیله جق ایکن (ی) یازیلیر :
طوغری (طوغرو) ، قوزی (قوزو) کی .

لسانمزدہ کی ضمه ، فتحه ، کسره نک انواعنه نظراً ذاتاً غیر کافی
اولان بوحرفلرک ترکی وایجابنده یکدیگری مقامنده قوللانمقده اولماسی
لسانمک یازیلش ووقوفش خیلیدن خیلی صعوبته اوغراتمشدر ؛
بونک ایچون حرفلریمک تماماً اصلاحی دوشونلمکده در [۱] .

ترکجه کلهلرده (ص ، ط ، غ ، ق) حرفلری دائماً ثقیل حرکه ایله
متحرک بولنور : صاریق ، صوی ، صیرت ، طالدی ، طویدی ، طیرناق ،

[۱] بواسلاحت برنمونه سنی میلاسی دوقتور اسماعیل حق بک افندی
کوسترمش و تعمیم معارف و اصلاح حروف جمعیت محترمه سی طرفندن قبول
ایدلمشدر ، حرفلری آیری ، آیری یازمق و حرکه سنی آلتنه اوستنه قویاجق
یرده اوکنه وضع اتمک و حرکاتک انواعنه آیری آیری اشارت لر قویمقدن عبارت
اولان بواسول بروجه آتی کوسترلمشدر :

فتحه	مد	کسره	ضمه	ضمه	ضمه	ضمه	کسره ثقیله
۱	۲	۳	و	و	و	و	۴

مثال :

ب و ی ا ک ا ی ا ز نه ی نه کوچ نوک بسوی نوک هر کوس
بو یکی یازی بی کوچک بیوک هر کس
قادل ایچ اسوکر دن و بالار .
قولایجه اوکر نه بیلیر .

سؤاللر : حروف املا دن برینک دیگری مقامنده استعمال اولندی
وارمیدر ؟ - ترکجه کلهلرده دائماً ثقیل حرکه ایله متحرک حروفاتی ، کذلک
هرایکی نوع حرکه ایله حرکه لنه بیلن حرفلری سویله یکنز ؟ .

بوغا، اوغونمق، چاغیردی، قاره، قورق، قیلیق کی۔ دیگر حرفلر،
خفیف و ثقیل حرکہ ایله متحرک اوله بیلیر .

آهنك تلفظ

ترجہ کلملر، خفیف حرکہ ایله باشلارسه خفیف، ثقیل حرکہ ایله
بدءایدرسه ثقیل حرکہ ایله نہایت بولور: اولوق، سونوك، صیره، دیرهك
آغاچ، آلهك کی . بونك مستثناسی پك آذرر : هانكي، هانی، الما،
اینانمق، آنككي، کلییور، باقارکن کی .

متصله — منفصله

بتون حروف حجا، شکل املاده اوست طرفنه بتیشه بیلیر : آنجق
آلت طرفنه متصله یازلمسی اعتباریله بونلر، ایکی قسمه آریلیر .
بونلردن مابعدینه بتیشه بیلن: ب، پ، ت، ث، ج، ح، چ، خ، س،
ش، ص، ض، ط، ظ، ع، غ، ف، ق، ك، ل، م، ن،
ه، ی،) حرفلرینه (حروف متصله)، و آلت طرفنه بتشمین
(ا، د، ذ، ر، ز، ژ، و) حرفلرینه ده (حروف منفصله) نامی
ویریلیر،

(ك) حرفی، بش دورلو اوقونه بیلیر : (۱) کاتب، کار،
کوتوك، (۲) گنج، گفته، گزیده، (۳) آکلامق، دکن، صوك،

سؤالر : آهنك تلفظ نه یه دیرلر؟ لسان زده آهنك تلفظه مغایر کلمات هانکیلریدر؟
حروف متصله و منفصله نه دیمکدر؟ - حروف هجادن منفصله هانکیلری،
متصله هانکیلریدر؟ - ترجه ده قاچ نوع کاف واردر؟

(۴) بك ، ایکنه ، دکنک ، (۵) کوکرجین ، کوکی کبی . بونلرک
برنجیسنه کاف عربی [۱] ، ایکنجیسنه کاف فارسی [۲] ، اوچنجیسنه
کاف نونی ، دردنجیسنه کاف یائی ، بشنجیسنه کاف واوی دینیر .

همزه نك املاسی

همزه ، برفظك اولنده بولنورسه علی العاده الف شكنده یازیلیر :
ال ، ابر ، امل کبی .

همزه ، برکله نك وسطنده بولندیقی وقت یاسا کن یاخود حرکه لی اولور
همزه وسطده سا کن اولدیقی زمان اوست طرفنده کی حرفک
حرکه سی فتحه ایسه الف اوزرینه ، ضمه ایسه واو اوزرینه ، کسره
ایسه دندان اوزرینه شو شکله (ء) یازیلیر : تأدیب ، مأجور ،
مستأجر ، مؤمن ، رؤیا ، مؤتلف ، بئر ، ائتلاف ، اشمئزار کبی .

همزه ، وسطده متحرک اولدیقی زمان حرکه سی فتحه ایسه ،
اوست طرفنده کی حرفه باقیلیر ، یا حرکه لی یاخود سا کندر . اوست
طرفنده کی حرف حرکه لی اولدیقی صورتده ، مفتوح ایسه همزه ینه الف
اوزرینه ، مضموم ایسه واو اوزرینه ، مکسور ایسه دندان اوزرینه
یازیلیر : سألہ ، امرأه ، مفاجأه (آنسزین وقوع بولوق) . سؤال ،

[۱] ویا کاف مهموسه .

[۲] ویا کاف رخوه .

سؤالر: همزه اساساً قاچ شکله یازیلیر ؟ - همزه کله نك اولنده ، اورته سنده ،
نهایتنده بولنمی اعتباریله کرک کندیسنه وکرک ماقبلنک حرکه سنه نظراً صورت
املاسی برتفصیل ایضاح ایدیکز ؟

مؤجل ، ذؤابہ (کا کل) ، رثہ ، سیئہ ، تخطئہ کی . عددن یوز
معناسی افادہ ایدن (مائہ) لفظی مستنادر .

وسطہ مفتوح اولان همزه نك اوست طرفی سا کن بر حرف مد
ایسہ دندان اوزرینہ یازیلیر : قرائت ، مملوئہ ، خطیئہ کی . بصورتہ
اوسا کن حرف حروف مددن دکل ایسہ الف اوزرینہ یازیلیر .
ھیئت = هیأت ، نشئت = نشأت کی ، (مرأه) لفظی مستنادر .

همزه ، وسطہ متحرك اولدینی وقت ، حرکسی ، ضمہ ایسہ
واو اوستہ ، کسرہ ایسہ دندان اوستہ یازیلیر : یؤوس (پک نومید)
شؤون . رئیس ، مشمئز کی .

همزه ، آخردہ بولنور . وسا کن اولورایسہ اوست طرفندہ کی حرفہ
باقیلیر . یا حرکلی ، یاسا کندر . حرکلی اولدینی صورتہ ، مفتوح ایسہ
الف اوزرینہ ، مضموم ایسہ واو اوزرینہ ، مکسور ایسہ یاء اوزرینہ
یازیلیر : منشأ ، لؤلؤ ، منبئ (بیلدیرن) کی . اوست طرفی سا کن
اولدینی صورتہ همزه ، هیچ بر حرفہ محتاج اولمایہرق طوغریدن
طوغری یہ دیگر حرفلر کی یازیلیر : بدء ، جزء ، یاء کی .

آخردہ سا کن اولان همزه ، الفی تعقیب ایدرسہ اکثر یا حذف
اولنور : یاء - یاسی ، اعلاء - اعلا یتک کی ، بعضاً حرک لیرکہ
اووقت ابقاسی لازم کلیر : ماء زلال ، لاء نفی ، اولیاء اللہ ، اقتضاء کی .
آخردہ سا کن اولان والفی تعقیب ایتہین همزه ترکجہ بر عبارہ
ایچندہ حرک لہ جک اولورسہ دندان اوزرینہ یازیلیر : منشئدن ، مبدئہ
جزئی کی

زہدہ بولنورسہ بولنسون همزه دن صوکرہ الف کلیرسہ - اوست
طرفی مضموم اولمادقجہ - همزه ، الف شکنندہ یازیلہرق ، اونی

تعقیب ایدن الف شو (آ) مد شکنده املا ایدیلیر : آکل ، ماستر ، سیات ، هیات کی .

حرف تعریف

عربیدن مأخوذ بعض اسملر ، ترکیب حالنده اولماقله برابرینه عربجهده کی کی حرف تعریف ایله قوللانیلیر : الحق ، الجواب ، القصه ، الغبطه کی . بویله حرف تعریفی کلهلرک اولنده عربی برادات بولنور ، یاخود عربی برکله ایله ترکب ایدرسه حرف تعریفک الفی تلفظ ایدلر ؛ بناءً علیه : بالاعتضا ، عندالحاجه ، حسبالایجاب کی کلهلر بالاعتضا ، عندالحاجه ، حسبالایجاب کی تلفظ اولنور .

بو حرف تعریفی کلهلره داخل اولان لفظلرک آخری الف ، واو ، یاء حرف مدلرندن بریسی اولورسه او حرفلرده تلفظدن ساقط اولور ؛ مثلاً : علی الاصول ، لدی المطالعہ ، اولوالابصار ، ذی القعدة تعبیملری : علی الاصول ، لدی المطالعہ ، اول ابصار ، ذل قعدة شکنده تلفظ اولنور .

عربی کلهلره عائد اولان حرف تعریف ، حروف شمسیه نامی ویریلن شو : (ت ، ث ، د ، ذ ، ر ، ز ، س ، ش ، ص ، ض ، ط ، ظ ، ل ، ن) حرفلرندن بریله باشلایان کلهلره داخل اولورسه حرف

حرف تعریف نه در ؟ - ترکیبده واقع اولمدینی حالده لسانمزدده حرف تعریف ایله مستعمل کلمات وارمیدر ؛ ونه در ؟ - حرف تعریفی کلهلرک اولنه عربی برکله داخل اولورسه حرف تعریف ناصل اوقونور ؟ - بونلره داخل اولان کلهلرک صوکنده الف ، واو ، یا حرف مدلرندن بری بولنورسه نه کی تحولات حصوله کلیر ؟

تعریف تلفظ ایدلمیه‌رک داخل اولدینی کله‌نک برنجی حرفی شده ایله
 اوقونور ؛ بناءً علیه : بالتأدیب ، مع الشکران ، النهایه کله‌لری :
 بتأدیب ، معشکران ، انهایه طرزنده تلفظ اولنور .

تشدید

بعض کله‌لر واردرکه کندیلرنده عین حرف ، بلا فاصله تکرر
 ایدر ، بویله تکرر ایدن حرفلر ، بر حرف اولق اوزره یازیلیر
 واثناى تلفظده ایکی حرف طرزنده اوقونه‌جغنی کوسترمک ایچون
 اوزرینه شو (—) تشدید اشارتی وضع اولنور : تلفظ ، الا ،
 فَرْخ ، نَنی کبی [*]

اوقونان و یازلمایان حرفلر

عربیدن آلمش برقاج کله ، واردرکه بعض حرفلری اوقوندینی
 حالده کتابتده ترک اولنور : مع هذا (مع هاذا) ، الحالة هذه (الحالة
 هاذهی) ، الى غير ذلك (الى غير ذالك) ، الحكم لله (الحكم للآه) ،
 اله (الاله) ، لكن (لا کن) ، مالمزم (مالزمه) کبی .

[*] اشبو تشدید اشارتی علی‌الا کثر اثناى تحریرده ترک ایتسکده ايسه‌کده
 تسهیل قرائته مدار اولدینی جهتله خطاده یازلمسنى شایان توصیه کوررز .

تشدید نه‌در و اشارتی ناصلدر ؟ - عربجه کله‌لرده اوقونان و یازلمایان حرفلر
 ایله یازیلان و اوقونمایان حرفلر وارمیدر و مثاللری ؟

بعض کله لر ، هرایکی صورتلده یازیلیر : اسحق = اسحاق ،
 رحمن = رحمان ، سموات — سماوات کبی .
 او قونوبده یازلمایان حرفلردن بری ده کله نك آخرنده سا کن برنوندن
 عبارت بولنان تنویندر : شرعاً (شرعن) ، لمقصود (لمقصدین)
 مباحوث عنه (مباحوثن عنه) کبی .

یازیلان و او قونمایان حرفلر

عربجه دن آلنان برقاچ کله واردرکه بعض حرفلری یازیلیر ؛
 فقط او قونماز : عمرو (عمر) ، مائه (مئه) کبی .

الف ممدوده - الف مقصوره

عربی کله لردن بعضلرینك آخرنده الف بولنور ، اشبو الفی برهمزه
 تعقیب ایدرسه اوکا الف ممدوده دینیر : اقتداء ، باء عربیه ، ماء صافی
 کبی . مذکور الفی همزه تعقیب ایتمزسه الف مقصوره تسمیه اولنورکه
 اوکله ایکی حرفلی ایسه الفی شویله یازیلیر : وا - واسفا ، ما - مادام ،
 لا - لابد کبی . اوچ حرفلی اولدینی صورتده ، الفک اصلی واو ایسه ینه
 شویله (ا) شککنده یازیلیر : عصا ، ماعدا کبی ، اصلی یاء ایسه [ا]
 [۱] اصلی واو ایله یادن هانکیسی اولدیغنی تعیین ایتک آز چوق عربی
 بیلیمکه توقف ایدر .

الف ممدوده و مقصوره نه در ؟ - الف مقصوره نه زمان الف ونه زمان
 (ی) شککنده یازیلیر ؟

(ی) شکنده یازیلیر ؛ فقط ینه الف طرزنده اوقونور : اذی، صدی
کبی . . لکه نك حرفلری اوچدن زیاده ایسه اصلی واو اولسون ، یاء
اولسون - الفک اوست طرفی ، یاء اولمادقجه - ینه (ی) شکنده
یازیلیر : مومی الیه ، منتهی ، مستثنی کبی . (الا) ایله (حاشا) و
(کلا) کله لری مستثادر .

الفک اوست طرفنده یاء بولنورسه اووقت الف شکنده یازیلیر :
رؤیا ، دنیا ، ثریا کبی . (یحی) لفظی مستثادر . آخرنده الف مقصوره
بولونان کله لدن : وا ، ما ، لا ، الی ، علی ، لدی ، حتی کبی برقاچی
استثنا ایدلدکن صوکره کیری یه قالانلر ، عباره آره سنده آخرلینه
ادات ویا ضمیر علاوه اولنورسه الف ایله یازیلیر : اذاسی ، معنای ،
منتهایه ، مستثنانک کبی .

آخرنده الف ممدوده بولونان کله دن تخفیف ایچون اکثریا همزه
حذف اولنور : جفا ، ادبا ، استیلا کبی .

حروف علت

حروف علت نامی ویریلن (واو ، ألف ، یاء) ، عربی کله لرده
بعض تحولاته معروض قالیر :

• واو حرفی ، یایه تحول ایدر : وعددن - میعاد ، روضه دن - ریاض ،
غزودن - غازی ، عضودن - تعضی کبی .

الفه تحول ایدر : قولدن - قال وقیل ، نومدن - منام ، عودتدن -

آخرنده الف ممدوده بولنان کله لرك همزه سی علی الا کثر ناصلدر ؟ -
حروف علت عربی کله لرده قاچ دورلو تحولاته معروض قالیر ؟

اعادہ کی . ہمزہ یہ تحول ایدر : اول دن - اوائل ، صولت دن - صائل ، علودن - اعتلاء کی .

یاء حرفی ، واوہ تحول ایدر : یقظہ دن - موقظ کی . الفہ تحول ایدر : نیل دن - منال ، میل دن - امالہ کی . ہمزہ یہ تحول ایدر : دین دن - دائن ، میل دن - متائل ، ولی دن - استیلاء کی .
الف حرفی ، یایہ تحول ایدر : مفتاح دن - مفاتیح ، اعلا دن - اعالی کی .

حروف ابدال

عربیہ حروف ابدال نامی ویریلن حرفلر دن شو : (ء ، ا ، و ، ی ، ت ، د ، ط) حرفلری ، بعضاً کلمہ دیکر بر حرفہ بدل اولور : ہمزہ ، واوہ بدل اولور : وکیل - مؤکل کی .
الف ، واو ، یاء حرفلری ، ہمزہ یہ بدل اولور : مؤلم - مؤلم ، موما الیہ - موما الیہ [۱] ، استئذان - استیذان کی [۲] .
تاء حرفی ، واوہ بدل اولور : وہم - اتہام ، اتہام ، وحدت -

[۱] مومی الیہ لفظی بویلہدہ یازیلہ بیلیر ؛ چونکہ عرب لسانندہ بولکہ ، ناقص و مہموز اولہرق مریدر .

[۲] (ی) حرفی ، بلافاصلہ تکرر ایدن ایکی حرفک ایکنجیسنہدہ بدل اولور : معظم - تعظیم ، صدد - تصدی کی .

عربیہ وترجہدہ حروف ابدال ہانکیلریدر ؟ - بونلرک ہانکیسی ہانکیسنہ بدل اولور ؟

اتحاد ، وجہ - جہت ، دوام - ادامہ کی . همزہ یہ بدل اولور : اخذ -
ادتحاذ ، اتخاذ کی .

دال حرفی ، تايہ بدل اولور : زحام - ازتحام - ازدحام کی . ذالہ
بدل اولور : ذخیرہ - اذتخار - ادخار کی .
طاء حرفی دہ ، تايہ بدل اولور : ضرب - اضرب - اضطراب کی .

ترجہ کلمہ لڑہ حروف ابدال اولق اوزرہ شو : (د ، ر ، ج ، غ ،
ک ، ن) حرفی وارد :

بونلردن دال حرفی ، تايہ بدل اولور : کیت - کيدر کی .
راء حرفی ، زايہ بدل اولور : سمیز - سميرمک کی .
زا حرفی . رايہ بدل اولور : کلیر - کلز کی . دالہ بدل اولور :
امديرمک - امزيرمک کی .

جیم حرفی ، (ج) حرفتہ بدل اولور : کرپیچ - کرپیچی کی .
غین حرفی ، قافہ بدل اولور : بیچاق - بیچاغہ کی .
کاف رخوہ ، کاف مهموسہ یہ بدل اولور : کوچوک - کوچوکی کی .
نون حرفی ، يايہ بدل اولور : کتابی - کتابنہ کی .

کلمه نك تقسیمي

کلمه ؛ اسم ، صفت ، ضمیر ، فعل ، فرع فعل ، صیغه و ادات
نامرلیله یدی قسمه انقسام ایدر . چونکه کلمه ؛ بر شخصی ، بر حیوانی
برشیئی بیان ایدر سه اسم اولور : احمد ، انسان ، آت ، کیم ، کیمیمی
آغاج ، طاش ، قابلو بغه کبی .

اسمک بر حال و بروصفی افاده ایدر سه صفت اولور : آز ، چوق
کویلو ، شهرلی ، عقلسز ، خویشز کبی .

متکلم ، مخاطب و یا غائبدن عبارت بر شخص یا خود برشیئه دلالت
ایدر ایسه ضمیر اولور : بن ، سن ، او کبی .

زمان ماضی ، زمان حال و یا استقبال ایله مقید اوله رق برایش ،
بر حال بیان ایدر ایسه فعل نامی و یریلیر : کلدی ، کلش ، کلیور ،
کلیر ، کله جک ، کلمه لی ، کله ، کل کبی .

ازمنه ثلاثه ایله مقید اولیه رق برایش ، بر حال دلالت ایدر سه فرع
فعل دینیر : کلن ، کلینن ، کلش کبی .

برایش و یا بر حال ایله علاقه دار اولقله برابر مستقل بر معنی افاده
ایتمز سه صیغه دینیر : کلوب ، کله رک ، کلنجه ، کلدجه ، کلدکده ،
کلدیکی کبی .

نه برایش و یا بر حال ایله علاقه دار اولور ، نه ده بر مستقل بر معنی
افاده ایدر سه ادات تسمیه اولنور : ده ، دن ، ایله ، دخی ، اوت ،
خیر کبی .

کلمه قاچ قسمدر ؟ - اقسام کلمه دن هر برینی تعریف و ایضاح ایدیکز ؟

اسمک اقسامی

اسمک رجوع قسمی وارد : علم ، اسم جنس ، اسم عین ،
اسم معنی ، اسم معرفه ، اسم نکره ، اسم مبهم ، اسم تصغیر ، اسم مرکب
بوقسمی بودن محدوددر .

علم — خصوصی اوله رق شخصاره ، محالره وسائر بعض شیلره
ویریلن اسملردر : نجاتی ، ابوالضیا ، خدیجه ، فاطمه علیه ، ادرنه ،
بکقوز ، نیل ، قره صو ، طور [۱] کشیش طاغی کی [۲] .
علم ، ایکی قسمدر : منفرد ، مشترک .

علم منفرد — یالکز برشیئه مخصوص اولان علمدر : استانبول ،
طونه ، قر کی .

علم مشترک — متعدد شیلره عائد اولان علمدر : حسین ، عائشه ،
طرابلس ، یکی شهر ، حمیدیه کی .

تمرین

شو علملارک منفرد ویا مشترک اولانلرینی کوستریکنز :

احمد — ایزمیر — ارکیلی — واردار — طورغود — طورمش
جیحون — حلب — زهرا — صلاح الدین — مناستر — قیزیل ایرماق
قوزغنجق — مرلیج — پارس — لیورپول — ابن الزبیر .

[۱] برطاغ اسمیدر .

[۲] بوکا اسم خاص دخی دینور .

اسمک اقسامی ؟ - علم (اسم خاص) نه به دیرلر ؟ علمک اقسامی تعریف
وایضاح ایدیکنز ؟

نمونه : احمد — علمك مشترك قسمندندر ، چونكه احمد اسمنده بر
چوق کیمسه لر واردر . ایزمیر — علمك منفرد قسمندندر ؛ زیرا بواسطه
باشقه مملکت یوقدر . ارکیلی — الخ
اسم جنس — عمومی اوله رق صنوف موجوداته ویریلان اسملردر :
انسان ، نهر ، یانکن کیمسی ، طاغ ، سیوری سینک کبی .

تمرین

شو اسملرک هانکیلری علم ، هانکیلری اسم جنس اولدیغنی بیان
ایلدیکیز :

دجله — کدی — فاره — لطنی — ادرنه — صحت — شهرزاده —
کون — کیجه — شهر — فؤاد — وظیفه — مکتب — ایش —
سعاد — عائشه — مدیر — اسکندریه — آسیا — محله — مسجد —
بال آریسی — محمد — امین — حکومت .

نمونه : دجله — علمدر ؛ چونکه خصوصی برنهره ویرلش اسمدر .
کدی — اسم جنسدر ؛ زیرا عمومی اوله رق صنوف موجوداتدن برینه
ویرلش اسمدر . فاره — الخ

اسم عین — کرک محسوس ، کرک معقول ویا موهوم بر وجود
مستقله مالک اولان شیلرک اسمیدر : انسان ، ملک ، غول بیابانی
(اوماجی) کبی .

ایضاح : انسان ، اسم عیندر ؛ چونکه محسوس بر وجود مستقله
مالکدر . ملک ، اسم عیندر ؛ زیرا معقول بر وجود مستقله
مالکدر . . . الخ

اسم معنی — کرک محسوس ، کرک معقول ویا موهوم بر وجود

اسم جنس نه در ؟ — اسم عین ایله اسم معنائک تعریفلریله مثاللری ؟

مستقله مالک اولمایان شیلرک اسمیدر : عدل ، معصومیت ،

کوزلک کبی [۱]

ایضاح : عدل ، اسم معنادر ؛ چونکه کرک محسوس ، کرک معقول ویا موهوم بر وجود مستقله مالک دکلدر ، بلکه موجودیتی برعادلک وجودینه محتاجدر . معصومیت اسم معنادر ؛ زیرا الخ

تمرین

شو اسملردن اسم عین ، اسم معنایی تفریق ایدیکنز :

عبادت — انسان — دوست — دشمن — صباح — سنه —
تبسم — چیچک — غزته — حوادث — دکیز — ساحل — هوا —
یاغمور — قیش — موسم — مناره — سرو — آغاج — عرش —
کوک — حرص — ثروت — طبیعت — قورد — قوش — افشام —
طاغ — طاش .

نمونه : عبادت — اسم معنادر . انسان ، اسم عیندر الخ

کیفیت — کمیت — حیثیت

اسملرده کیفیت ، کمیت ، حیثیت حالری بولنور .

کیفیت — اسمک مؤنث ویا مذکر اولماسی دیمکدر . مؤنثلک ، لسان عربدن مأخوذ اسملرده اوچ دورلودر : حقیقی ، لفظی ، سماعی .

[۱] الحاصل ، علی العموم حال وکیفیات اسملرینه (اسم معنی) ؛ مادی

اولسون معنوی اولسون ذوات اسملرینه (اسم عین) دینور .

اسملرده کیفیت ، نه دیمکدر ؟ — عربجه دن آلمان اسملره نظراً مؤنث

قاج قسمدر ؟

مؤنث حقیقی — انسانلرک ویا سائر مخلوقاتک دیشیسنی بیلدیرن
اسملردر : فاطمه ، مریم ، حبلی ، والده ، حمامه ، دجاجة کبی [۱] .
مؤنث لفظی — مخلوقاتک دیشیسنه دلالت ایتدیکی حالده آخرنده
علامت تأنیث بولونان اسمدر .

علامت تأنیث ، اوچدر : تاء تأنیث ، الف مقصوره ، الف
ممدوده .

تاء تأنیث — زائد اولمق شرطیله اسمک آخرنده بولونان هاء
یاخود تاءدر : حصه ، حکمت کبی که اسمک اولنده حرف تعریف
بولنورسه تاء (ه ، ه) شکلنده یازیلیر : لاجل الزیاره ، حسب الحمیه کبی .
کله نك اولنده حرف تعریف و آخرنده تاء تأنیثدن اول الف بولنور؛
یاخود کله ، کندیسنی تعقیب ایدن حرف تعریفی بر اسم ایله ترکیب
ایدرسه ویاخود آخرینه تنوین ویریلیرسه اوزرینه نقطه وضعیله شو
(ة ، ة) شکلنده یازیلیر : قبل الصلاة ، بعد الملاقاة ، عمدة الافاضل ،
قبلة الامم ، حقیقه ، عادة . لحکمة کبی .

بوصورتلرک ماعداسنده تاء تأنیث (ت ، ت) صورتنده یازیلیر :
زیارت ، صلات ، حقیقت ، عادتا کبی .

اخطار

بعض کلهلر ، آخرنده تاء بولندیغی حالده مذکر و مؤنث اوله رق
قوللانیلیر : ذات ، علامه ، داهیه کبی [۲] .

[۱] صفتلرده بو خصوصده اسملر کبیدر : بکر ، باکره ، ثیب ،
ثیبه ، حامل ، حامله .

[۲] چونکه بونلر مؤنث حقنده قوللاندیغی کبی . مذکره ده اطلاق اولنور .

مؤنث حقیقی ، مؤنث لفظی ؟ — علامت تأنیث قاچدر ؟ تاء تأنیث قاچ
شکلده یازیلیر . وبوکا عائد قواعد ؟ — مذکر و مؤنث اوله رق قوللانیلان
کلهلر ؟

تذیبه

کلمه نك حروف اصلیه سندن اولان تالر ، علامت تأنیث عد اولنماز ؛
بناءً علیه : سمت ، صمت ، سکوت ، ثبات ، التفات کبی اسملر ،
مؤنث اولماق لازم کلیر [۱] .

تمرین

شو اسملردن مؤنث اولانلره اشارت ایدیکنز :

خدیجه — لیاقت — صیت — نقطه — نبوت — حواء —
ملاحت — صمت — اسکات — عادت — صامت — فاجعه —
نصیحت — ثابت — نکته — حدث — ساکت — مقدمه — رعنا —
مشجره — عصمت — مباحثه — بلده — صوت — حیرت .
نمونه : خدیجه — مؤنثدر و حقیقی قسمندندر ؛ چونکه قادین اسمیدر .
لیاقت — مؤنثدر و لفظی قسمندندر ؛ چونکه نهایتنده تاء تأنیث واردر
[بولکه ، برقادین اسمی اولسه مؤنث حقیقی صاییلیر] . صیت — مؤنث
دکلدر ؛ زیرا آخرنده کی تاء ، کلمه نك حروف اصلیه سندندر الخ

تمرین

شو اسملردن یا کلش یازلمش اولانلری تصحیح ایدیکنز :

بحسب الانسانیت — قدوة الامثال — حقیقتاً — من غیر لیاقت —
فطرة — لاجل المكافات — علامت الزمان — عادتاً — عبرة — علیه الصلات —
بالاروية — مشكور الخدمت — من جهت — درایتاً — مجهول العاقبت .

[۱] مؤنث اولان کلمه لر ، بر ارككه علم اولورسه ينه مؤنث عد اولنماز ؛
بوجهته : شوکت ، حیرت ، رفعت ، حمزه ، عزت کبی کلمات ده مؤنث دکلدر .

عربجه برکلمه نك اخرنده کی تاء تأنیثک دیکر تالردن تفریق ؟

الف مقصورہ — زائد اولمق شرطیلہ اسمک آخرندہ بولونان وکندیسنی برهمزه ، تعقیب ایتمہین الفدر : عظمی ، اُولی ، کُبری کبی .
الف مقصورہ نک اوست طرفندہ یاء حرفی بولنورسہ علی العادہ
الف شکنندہ یازیلیر : دنیا ، علیا کبی .

اخطار — ترکجہ ادات ویاضمیر ، لاحق اولان الف مقصورہ لی اسملر دہ
بویلہ یازیلیر : مشیخت عظمادن ، جمادی الاولادہ ، ملحمہ کبراسی کبی .
الف ممدودہ — زائد اولمق شرطیلہ اسمک آخرندہ بولونان ،
ولو اصلی اعتباریلہ اولسون ، برهمزه ایلہ تعقیب اولونان الفدر : زهراء ،
شہلاء ، سوداء کبی . لسانمزدہ بویلہ الف ممدودہ لی کلمہ لک همزه سی ،
حذف اولنہرق : زهرا ، شہلا ، سودا طرزندہ قوللانیلیر .

تنبیہ — کړک الف مقصورہ ، کړک الف ممدودہ ، کلمہ نک حروف
اصلیہ سندن اولورسہ ، علامت تائیت عد اولماز : معنی ، صفا (صفاء)
مسمی ، ابتدا (ابتداء) کبی [۱] .

غرا ، رعنا کلمہ لری الف ممدودہ ایلہ مؤنث اولدقلری حالہ [۲] ،
لسانمزدہ بونلرک تائیتنہ اعتبار اولنمادیغی واردر : ما کیان غرا ، غنجه
رعنا [۳] کبی .

[۱] کړک تاء تائیت ، کړک الف مقصورہ وممدودہ نک زائد اولوب
اولمدیغی آکلامق ایچون کلمہ نک وزتنی بیلمک لازمدر ، بو ایسہ صرف عربی بہ
محتاجدر .

[۲] چونکہ بونلرک اصلی همزه ایلہ غراء ، رعناء در .
[۳] شریعت غرا ، بلدہ رعنا مثالرندہ مؤنث ، شہر غرا ، غنجه رعنا
تعبیرلرندہ مذکر اولہرق قوللانلشدر .

الف مقصورہ وصورت املاسی ؟ — الف ممدودہ ؟ — الف ممدودہ نک
لسانمزدہ کی حالی ؟ — الف مقصورہ وممدودہ دائما ادات تائیشیدر ؟ —
الف ممدودہ لی کلمہ لردن مذکر اولہرق استعمال اولنالنر ؟

عربجهده ، آخرنده مقصور ویا ممدود الف بولندیغندن طولایی
مؤنث عد اولونان بر چوق اسمار ، لسانمزدہ مذکر اوله رق استعمال
اولنور : فتوی ، دعوی ، صحرا ، فیفا (چول) کی

تمرین

شو کلهلردن مؤنث اولانلره اشارت ایدیگز :

بیضا — مره — صغری — اعلی — شکوی — ابتنا — مجلی — داء
— گره — ایفا — حکایه — ادنی — حسنا — حسنه — ملعه — اجرا
— سیئه — وقت — مروت — مطری — مشکات — غبرا — عفت .
نمونه : بیضا — الف ممدوده ایله مؤنثدر (همزه سی محذوفدر) .
مره — هاء تأنیث ایله مؤنثدر . صغری — الف مقصوره ایله مؤنثدر . اعلی
— مؤنث دکلدر ؛ چونکه آخرنده کی الف ، کله نک حروف اصلیه سندن درالخ

تمرین

شو اسملردن یا کلش یازلمش اولانلری تصحیح ایدیگز :

معرا — خلقه — ادنا — لمصاحت — موقتاً — وحدت — اولاً —
قصه — مجازات — اعلا الاعالی — من غیر اهلیت — وهله اولی —
جمادی الآخره — حکمت الهیه — بالآخره — عادتا — علامت العصر —
ذاتاً .

مؤنث سماعی

مؤنث سماعی ؛ مخلوقاتک دیشیسنی بیلدیرمدیکی ، مؤنث علامتنی ده
حائز اولمادینی حالده عربلرجه مؤنث عد اولونان اسملردر :
ید ، نفس کلهلریله حروف هجا اسملری کی ؛ آنجق بوقسمک
مؤنثلکنه لسانمزدہ ، او قدر اعتبار اولماز : ید قاهر ، ید طولی ، ید مؤید

الف تأنیثی کلهلردن لسانمزدہ مذکر اوله رق مستعمل اولانلر ؟ — مؤنث
سماعی ؟

یدواحد. نفس امارہ ، نفس مطمئنہ ، نفس نفیس . کاف فارسیہ ، کاف فارسی کی ؛ یالکز (مصر) لفظی دائماً مؤنث اولہرق قوللائیلیر : مصر علیا ، مصر سفلی کی .

مذکر

مذکر ؛ حقیقۃً لفظاً وسماعاً مؤنث کی حائر اولمایان اسملردر : قلم ، مدحت [۱] ، بیت ، شمس کی .

عمرین

شو جملہ لردہ کی اسملرک علم ، اسم جنس ، اسم عین ، اسم معنی ، مذکر و مؤنث اولانلرینی تفریق ایدیکز :

ارض ، منبتدر . احمد ، ذکیدر . حکومت ، عدالت ایچون تأسیس اولنمشدر . عزم وثبات ، موفقیتی انتاج ایدر . بروسه ، لطیف بر عملکتدر . مدت ، جاذبی الاولی غایہ سنده منقضی اولہجقدر . سوز ، طوغری اولمالی ، زینتی صوکرہ کی مسألہدر . زہرا ، مستثنی بر ذکاوتہ مالکدر . غرتہدہ مهم حوادث وارددر . صاعقہ ، یوکسہک موقعلرہ دوشدر . انسان پدرینہ ، والدہ سنہ حرمتلہ مأمورددر .

نمونہ : ارض — اسم جنسدر واسم عین قسمندندر ، عربیدہ مؤنث عد اولنورسہدہ لسانمزدہ مذکر در . احمد — علمدر [۲] ومذکر در . حکومت — اسم جنسدر الخ .

ترجہ و فارسی کلمہ لردہ کیفیت حالی ، یالکز ذی حیاتہ دلالت ایدنلرہ انحصار ایدر . مثلاً : آنہ ، نینہ ، طاوق ، اینک ، دختر ہمیشہ کی دیشی مخلوقاتی بیلدیرنلر مؤنث ؛ بابا ، ددہ ، طایی ، برادر کی ارککہ دلالت ایدنلر مذکر عد اولنور .

[۱] ارکک اسمیدر .

[۲] اسم عین ، اسم معنی قسملرینہ منقسم اولان یالکز اسم جنسلردر .

مؤنث سماعینک لسانمزدہ کی موقی و مستثناسی ؟ — مذکر ہانکی اسملردر ؟ —
ترجہ و فارسی کلمہ لردہ مذکرک مؤنثک ہانکی اسملرہ منحصر در ؟

قرائت

« بایرام »

پر خنده در آفاق ، جهان باشقه جهاندر
 بایرام نه قدر خوش ، نه شطارتلی زماندر
 بایرامده کولر چهره معصوم صباوت ،
 امید ، چوجق صورت صافنده عیاندر .
 هر جبهده بر نور مجرد لمعانده ،
 هر دیدهده بر روح ، دمام جولاندر
 آلام حیاتک ایکی قات بوکدیکی اجساد ،
 فیضنده کی تأثیر ایله آسوده رواندر
 فردای سکون پروریدر سال جدالک ،
 نومید دوشن قلبه امید آور جاندر .
 هیچای معیشتده کی فریاد مهیبک
 دنیاده براز دیندیکی آن وارسه بوآندر
 صبحنده بهارک شو صباوت بولنورمی ؟
 باق چهره غبرایه ناصل شن ، نه جواندر
 هر سینهده بر قلب مسرت ضربانده
 هر قلبده بر عالم اشواق نهاندر
 رقصان اولیور جنبش دوشیله عناصر
 کویا که بتون صدر زمین پر غلیاندر
 اشباحی ده جوشان ایدیور فیض مبینی
 یارب بو ناصل روح عوالم سریاندر !

بایرامده کلیر یاده نه خوش خاطره لره
 بیک عمره ویرلنر اوقدر قدری کراندر
 عیدک بکا دائم کورینور لوح کریمی
 ماضی طفولیتیمک یاد بسیمی .
 محمد عا کف

کمیت

کمیت ؛ اسمک مفرد ، تشنیه ویا جمع اولماسی دیمکدر .
 مفرد — واحده (بره) دلالت ایدن اسمدر : چوجوق ،
 عید ، شا گرد کبی .
 تشنیه — ایکی یه دلالت ایدن اسمدرکه عرب لسانندن آلمش
 کله لره مخصوصدر . تشنیه ، مفردک آخری مفتوح اوقونه رق (ین) ،
 یاخود (ان) علاوه سیله تشکیل اولنور : عید — عیدین ، شخص —
 شخصین ، ثلث — ثلثان ، سی (مثل) — سیان [۱] کبی
 اصلی (اخو ، ابو) اولان اخ ، اب کله لرینک تشنیه سنده محذوف
 اولان واولر ، اعاده اولنور : اخوین ، ابوین کبی .

[۱] تشنیه حالنه قولش اسملرک آخرینه تنوین ویربله من ؛ بناء علیه سیان
 لفظنی (سیاناً) شکنده قولانق طوغری دکدر ، برده بوکله ، تشنیه اولق
 حسبینه یالکز ایکی شخصی ، ایکی شیئی افاده ایده بیلیر ، شوجالده « بو خصوص
 هرکس ایچون سیاندر » کبی برشی حقنده یاخود « بو خصوصده هرکس
 سیاندر » کبی ایکیدن زیاده شخصلر حقنده استعمالی فاحش برغلطدر .

کمیت نه در؟ — مفرد نه در؟ — تشنیه نه در وهانکی کله لره منحصر در؟

تمرین

شو اسملرک مفرد و تثنيه اولانلرينى آيريكز :

طرفین — کنعان — سنبلتین — بنان — مرقومین — ایقان —
بحرین — ذی شان — جنان — دارین — حاجبین — مابین — عمان —
شیطان — جناحین — سیلان — جهتین — برهان — عرفان — وجهین
جریان — الامان — حکومتین — لمان — جانبین — جلستین —
لعمان — شکران — نعمان — سجدتین — امامین .
نمونه : طرفین — تثنيه در ؛ چونکه ایکی طرف دیمکدر. کنعان —
مفرد در ؛ چونکه ایکی شیئی بیلدیرمیور . سنبلتین — الخ .

تمرین

شو مفرد کلهلردن تثنيه تشکیل ایدیکز :

ورید — عین — چشم — مملکت — شفه — نهر — اختر —
مقدمه — جزء — شر — بلده — فقره — دست — کفه — مشرق —
حرم — خط — همشیره — نعل — مغرب — رثه — اذن .
نمونه : ورید — وریدین ، عین — عینین ، چشم (فارسیدر تثنيه سی
یوقدر) . مملکت — الخ .

آرده کی مشابہت و مناسبتہ مبنی بعضاً ایکی اسمدن برینک تثنيه سی
تشکیل اولنه رق هم او ، هم دیکری مقصود اولور و بوکا (تغلیب)
نامی ویریلیر : والد — والدین (پدر ، والده) ، قر — قرین (آی
و کونش) کبی .

تمرین

شو اسملرک هانکیلری تغلیب طریقہله تثنيه یا پلش اولدیغنی بیان ایدیکز :

تغلیب نه در ؟

دولتین — ابوین — عمرین — شیئین — توأمین — زوجین —
 شیخین — رَجَلین — صَدُغین [کوز ایله قولاق آرہ سی] — کَتفین —
 حَسَنین — نیرین .
 نمونہ : دولتین — علی العادہ تثنیہ در . ابوین — تغلیب صورتیله
 تثنیہ یا پلشدر [۱] . عمرین — الخ

جمع — بر جنسدن برقاج شیئی بیلدیرن اسمدر که مفردک آخرینه
 (لر) ادائی علاوه اولنهرق تشکیل اولنور : یالی — یالیر ، باغچه —
 باغچلر ، صیفیه — صیفیلر کی [۲] .
 علملر ، جنسه دلالت ایتدیکی ایچون ، بونلردن جمع تشکیل
 اولنماق لازم کلیر ؛ مکرکه معناسنک خصوصیتندن قطع نظرله
 کندیلرنده برنوع جنسیت وشمول ملاحظه ایدلسین ، او وقت
 جمعلنه بیلیر . [بوکاده جمعک تغلیبی دینیر .]
 علملرده جنسیت ملاحظه سی ، اوچ صورتله اولور :
 (۱) بر علمی سویله یوب او اسم ایله یاد اولونان کیمسه لری قصد
 ایتمکدر : نجاتیلر کی که نجاتی اسمنده اولان کیمسه لر دیمکدر .

[۱] ابوین لفظنده کی واو، کله نك اصلی (اخو) اولماسندن ایله ری کلشدر .
 [۲] مبحث مخصوصنده کله جکی وجهله (بن ، سن) لفظلری بوقاعده دن
 مستثنادر ؛ چونکه بونلرک جمعی بنلر ، سنلر دکل : بز ، سزدر . برده
 (بو ، شو ، او) کله لرینک جمعنده بولر ، شولر ، اولر دینلمیوب شاذ اولهرق
 بر نون علاوه سیله : بونلر ، شونلر ، اونلر دینیر .

جمعک تعریفی ؟ — ترکیجه ده جمعک صورت تشکیلی ؟ — جمع تشکیلی اسمک
 هانکی نوعنه عاٹددر ؟ — علملری جمع یا یقی قابلمیدر ؟ — تثنیہ ده اولدینی کی
 جمعه ده تغلیب وارمیدر ؟

(۲) عائله افرادندن برینه مخصوص اولان علمی سویله یوب بتون
عائله بی مراد ایتکدر : کنعانلر کی که ایچلرندن برینک اسمی کنعان
اولان عائله دیمکدر . [۱]

(۳) بر فکرده ، برمسلیکده بولونان کیمسه لر دن یالکیز برینک
نامی ذکر ایدهرک ، جمله سی افهام ایتکدر : شناسیلر کی که او و
اونک فکر و مسلیکنی تعقیب ایدنلر دیمکدر .

اخطار — عبارده برقاچ جمع بولنور و بر برینی متعاقب ذکر
اولنورسه بعضا ادات جمع اولان (لر) ، اوکجه کیلر دن حذف
اولنهرق یالکیز صوکره کنده ایقا ایدیلیر ، اوحالده اولکی کله لرکده
جمع اولدینی اونودلماق لازم کلیر ؛ مثلاً : زواللی فقیر ؛ یاغمور ،
قار و صوغوقلرک شدتیه تماماً حالسز قالمشدی عبارده سننده (صوغوق)
لفظی ، جمع اولدینی کی ، یاغمور وقار کله لر ده جمعدر .

اخطار

جعلنه جک اسملر ، مرکب اولورسه ادات جمع اولان (لر) ،
صوک جزئه علاوه اولنور : جامع خطیبی - جامع خطیبلری ، ابن
سینا - ابن سینالر ، صلاح الدین ایوبی - صلاح الدین ایوبیلر کی . [۲]

[۱] آناطولینک بعض محللر نده بویله ، علملرک جمی (لر) اداتیه
اولیوب (کل) علاوه سیله تشکیل اولنور : نجاتی کل ، کنعان کل ، شناسی کل کی .
[۲] (لر) ادات جمی ، صورت تلفظی اعتباریه ده داخل اولدینی کله نک
صوک مجاسنه تابع در : صوک مجاسی خفیف اولانلرده خفیف ؛ صوک مجاسی
ثقیل اولانلرده ایسه (لار) طرزنده ثقیل اوقونیر : قلملر ، کتابلر ، خانه لر ،
یالیر ، دکزلر ، بوغازلر کی .

تغلیب طریقیه علملری جمع یایمق ؟ — علملرده جنسیت ملاحظه سی قاچ
صورتله اولور ؟ — یکدیگری نی ولی ایدن جعلرده ادات جمعک موقعی ؟ —
اسم مرکبک جمی ؟

تمرین

شوجھلہ لردہ کی جملہ کھانگی قاعدہ یہ تابع اولدقلرینی بیان ایدیگز:

تعریضی سوزلر ، بالاخرہ انکساری موجب اولور . ملتہ خدمت ایدن
کیمسہ لر فاتحہ لر ، سلیمہ لر کی خیر ایله یاد اولنور . اعتدالہ لر ذکالر ، عیارہ لر
ساعت کی ایله ری کیدر . زمانہ صرف ایدلمہ یں سسی وغیرہ لر ، مأمول
اولان نتیجہ یی ویرمز . نامق کمالر ، عبدالحق حامد لر لسانہ بیوک خدمت لر
ایتمش لردر . عدالتک حکم ابتدکی یرلردہ سلاحہ لزوم کورولمز .

نمونہ : سوزلر — سوز لفظنک جمیدر . کیمسہ لر — کیمسہ لفظنک
جمیدر . فاتحہ لر — فاتح لفظنک تغلیب صورتیہ جمیدر الخ

لسانمزدہ منحصرأ فارسی ویا عربی کلمہ لر عائد اولمق اوزرہ بر جمع
قاعدہ سی دھا واردر : بوکا فارسی جمعی دینیرکہ کلمہ نک آخرینہ (ان)
علاوہ سیلہ تشکیل اولنور [۱] ، جمعک بوقسمی دورت نوع کلماتہ
جاریدر :

(۱) ذی روحہ دلالت ایتک شرطیلہ بعض فارسی و عربی
اسملر در [۲] : کس — کسان ، شیر — شیران ، ضابط — ضابطان ،
غضنفر — غضنفران کبی .

[۱] فارسی و عربی صفتلردہ بوخصوصہ اسملر کیدر : خرم — خرمان ،
مشیر — مشیران ، منشی — منشیان کبی .

[۲] ترکیبہ ادات جمعی اولان (لر) لسانمزدہ مستعمل ہر نوع کلماتہ لاحق
اولدینی حالہ عربیہ قاعدہ سیلہ جمع یا پیلامق صرف کلمات عربیہ ؛ و فارسی
ادات جمعی دہ بالکمز فارسی و عربیہ کلمہ لرہ منحصر در ، ترکیبہ کلمہ لرہ لردن
باشقہ جمع اداتی لاحق اولہ ماز .

لسان عثمانیہ فارسی قاعدہ سیلہ جمع تشکیلی ؟ — بواسلوب اوزرہ جمع
تشکیلہ ہانگی نوع کلمہ لرہ منحصر در ؟

(۲) نشو و نمایه مالک اولان شیرلی مفید بعض فارسی اسملر در: درخت — درختان کی .

(۳) چفت اعضا به دلالت ایدن بعض فارسی اسملر در: چشم — چشمان کی .

(۴) اجرام علویه به متعلق بعض فارسی اسملر در: اختر — اختران کی [۱] .

آخرنده الف یا خود ماقبلی مضموم و او بولونان کلمه ادا جمع اولان (ان) دن اول بر (ی) علاوه اولنور: آشنا — آشنایان ، عدو — عدویان کی .

آهو ، ابرو ، کیسو ، بازو ، کلمه لری شاذ اوله رق یاسز جمله نیر: آهوان ، ابروان ، کیسوان ، بازوان کی .

الف نون ایله جمله نه جک فارسی کلمه نك آخرنده هاء رسمیه بولنور سه کاف فارسی به تبدیل اولنور: خواجه — خواجهکان ، نورسته — نورستان ، بنده — بندکان کی . [۲]

[۱] بوکی کلمه لری شو وجهله فارسی جمله جمله مکدن ایسه مفرد لری نك آخرینه (لر) علاوه سیله جمله مک لسانزک استقلالانی محافظه به مدار اوله جنی ایچون دها فائده لیدر .

[۲] آنجق فتحه خفیفه مقامنه قائم اولان مذکور هاء رسمیه نك کاف فارسی به تحوّلندن ناشی اوست طرفنده کی حرفک ساکن اوقونماسی ایجاب ایتیب کالاول — کلمه نك نهایتنده بولندینی زمان (حرکت حریفه) ایله مفتوح اولدینی کی ادا جمع الحوقیله اورته ده قالدینی وقت دخی (حرکت رسمیه) ایله — مفتوح اوقونور .

بودورلو جمع قاچ نوع اسمده جاریدر؟ — بولرک مستثناسی وارمیدر؟ — آخری هاء رسمیه لی فارسی کلمه لرک جعی ؟ .

تمرین

شو کله لری فارسی جمعیه جمعه یکز :

شاگرد — بیوایه — ظالم — نابینا — نهال — همحال — شاعر —
 مرغ — پلنگ — مبعوث — استاد — ادیب — مألوف — حریقزده —
 عالم — پرگو — غریب — دانا — بیچاره — شه — شاه .

نمونه : شاگرد — شاگردان . بیوایه — بیوایگان الخ

تمرین

شو کله لردن جمع اولانتری آیریکنز :

پادشاهان — باران — سیان — نکته دان — خاندان — عمان —
 جنان — اعلان — غافلان — آلفشان — نشان — دامان — مأیوسان —
 سوهان — نومیدان — نمایان — غفران — جولان — رایگان —
 سایبان — جنتمکان — نردبان — سبکمغزان — حیران .
 نمونه : پادشاهان — جمعدر . باران — مفرد « یاغمرور » دیمکدر .
 سیان — تشنه در الخ

عربجه کله لرك عربی یه مخصوص جمعاری لسانمزده کثرته قوللانیلیر،
 بوده ایکی دورلودر : جمع سالم ، جمع مکسر .

جمع سالم — مفردك آخرینه ادات علاوه سیله تشکیل اولنان
 جمعدرکه مذکر ومؤنث قسملرندن عبارت اولمق اوزره ایکی یه آریلیر.
 جمع مذکر سالم — ذوی العقوله عائد اولان مذکر صفتلرك
 آخرینه واو ، نون یاخود ماقبلی مکسور یاء ، نون علاوه سیله تشکیل

عربجه ده جمع وانواعی ؟ — جمع سالم واقسامی ؟ — جمع مذکر سالم
 وصورت تشکیلی ؟

اولنور : سیاسی — سیاسیون ، لغوی — لغویون [۱] ، معلم — معلمین ، مورخ — مورخین کبی .
 بوشرطلری جامع اولمایان کلملرک بویولده جمعلندیکی پک آزدرد :
 عالم — عالین [۲] ، ومؤنث اولان (سنه) لفظنک جمعنده (سنین) کبی .

تمرین

شو مفردلری جمع مذکر سالم ایله جمعله یکنز :
 نحوی — مجرم — معصوم — جغرافی — منکر — منافق —
 حاضر — صرفی — مستشرق — مألوف — بحری — مغلوب —
 اخلاقی — مسبوق — ممیز — مکلف — متقدم — متغاب — مجتهد —
 متأخر — اول — سابق — آخر .
 نمونه : نحوی — نحوین ، مجرم — مجرمین ، معصوم — معصومین ،
 جغرافی — جغرافیون الخ

تمرین

شو کلملردن هانکیلرینک جمع مذکر سالم وهانکیلرینک مفرد اولدیغنی بیان ایدیکنز :

عراقیون — مفتون — حجازیون — مسکین — مأمورین —

[۱] واو ، نون علاوه سیله تشکیل اولونان جمع مذکر سالملر ، بویله آخرینه یاء نسبت الحاق اولونان کلملردن یاپیلیر ؛ بناء علیه : حاضرین و صرقومون ترکیجه ده شایان اعتماد دکلدر .

[۲] بنی آدم ، ذوی العقول ترکیبلرنده کی (بنی) ، (ذوی) کلملرینک اصلی بنین ، ذوین اولوب نونلری حذف اولنمشدر . سنین ، ستین ، کلملرینه کلنجه بونلر ، جمع اولیوب مفرد برر اسمدر .